

**PRÁGAI KÁROLY EGYETEM JOGI
KAR**

**Római rabszolgatörvény: kompetens válasz az erős mesterséges
intelligencia kezelésére?
A robotjogok áttekintése a cseh és német alkotmányjog és
jogtörténet tükrében**

PRAGUE LAW WORKING PAPERS SERIES

Andreas Nanos

Károly Egyetem Jogi Kar

2020/III/3

Minden jog fenntartva.
A tanulmány egyetlen része sem sokszorosítható
semmilyen formában a szerző(k) engedélye nélkül.

A prágai Károly Egyetem Jogi Kara által kiadott Prague Law Working Papers sorozat célja, hogy erősítse a Kar tagjainak kutatási tevékenységét, népszerűsítse a már folyamatban lévő munkáikat, és bemutassa eredményeiket a nemzetközi közönségnek, elősegítve a szerzők és az olvasók közötti vitát és kritikai visszajelzést. Az olvasókat arra bátorítjuk, hogy észrevételeikkel közvetlenül e-mailben forduljanak a szerzőkhöz.

Aki be kívánja nyújtani tanulmányát a sorozatba való felvételre, az a praguelawpapers@prf.cuni.cz címre küldheti el szövegét.

A benyújtási irányelvek a
<http://www.prf.cuni.cz/praguelawpapers>
oldalon érhetők el.

©

Andreas Nanos

Megjelent Prágában november5ben 2020
ISSN 2336-5811

Prágai Károly Egyetem Jogi
Kar
Nam. Curieovych 7
11640 Praha 1
Csehország

A szerző e-mail címe:

nanosandreas90@gmail.com

Ez a dokumentum a Prágai Jogi Munkadokumentum-sorozat
No.

2020/III/3

RÓMAI RABSZOLGATÖRVÉNY: KOMPETENS VÁLASZ ARRRA, HOGYAN

KELL KEZELNI AZ ERŐS MESTERSÉGES INTELLIGENCIÁT?

A ROBOTJOGOK FELÜLVIZSGÁLATA A CSEH ÉS NÉMET

ALKOTMÁNYJOG ÉS JOGTÖRTÉNET TÜKRÉBEN

Absztrakt

A jog egyik alapvető célja a felelősség helyes megállapítása. A természetes vagy jogi személyeknek felelősséget kell viselniük, miután más felek jogi érdekeit megsértették. Általában a károkozó félnek kell megtérítenie a tettei által okozott károkat. A felelősség megállapítása sok esetben egyszerűnek és egyértelműnek tűnik. Ez azonban csak azokban az esetekben érvényes, amikor a jogsértés mögött tényleges személy áll. A mesterséges intelligencia (AI) esetében a felelősség megállapítása igen bonyolultnak tűnik. Amikor jelentős technológiai újítások jelennek meg, különösen, ha ezek az újítások jelentős változásokat hoznak a munkamegosztásban, vagy akár a társadalomban, a felelősségre vonatkozó szabályok gyakran megkérdőjeleződnek.¹ A jog ma különbséget tesz a jogosult/felhasználó, a programozó és a gyártó között. Ez a mai technológia és a mesterséges intelligencia mai fejlődése szempontjából elegendő lehet. Bár ezek az esetek még mindig sikerül kihívást jelentenek a modern jogunk számára. Mivel a technológia és az AI is gyorsan fejlődik, ez a probléma nem lesz kevésbé bonyolult a közeljövőben, de a távoli jövőben sem. Itt van értelme a régi jogalkotást "inspirációként" használni a jelen és a jövő jogalkotásához, jelen esetben az antik római rabszolgatörvényt, mivel az antik rómaiak hasonló problémákkal szembesültek, és részben hasonló megoldásokat választottak, mint a modern jogalkotás.

Kulcsszavak: *Jogtörténet, római jog, büntetőjog, mesterséges intelligencia.*

Bevezetés

A tanulásra képes, erős mesterséges intelligencia használata számos kérdést és problémát vet fel társadalmunkban a tulajdonosok és felhasználók polgári jogi, különösen büntetőjogi felelősségének tekintetében. Az öntanuló, különösen erős mesterséges intelligenciát többnyire absztrakt módon programozzák, ami azt eredményezi, hogy emberi felhasználóik és tulajdonosaik csak részben lesznek irányíthatóak. A jogban nagy hagyománya van annak, hogy hasonló eseteket keresnek, hogy analógiákat találjanak a jog helyes alkalmazásához egy adott esetre. A precedens esetek előnyben részesítendőek. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos jogi kérdések kezelése szempontjából a mélyebb kutatás elkerülhetetlenül a régi rabszolgasághoz, különösen a római rabszolgajoghoz vezet, mivel azt a Római Birodalomban alaposan szabályozták. Ez az esszé azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a régi modellek, mint pl.

---

¹ Gless, Seelmann, p2016., 11.

ezek megoldást adhatnak egy ilyen konkrét problémára, miközben összeegyeztethetők a modern joggal és etikai értékekkel? Vajon ez a régi modell megbízható alapot nyújt-e a magas intelligenciájú mesterséges ágensek felelősségének megkonstruálásához? Nyilvánvalóan a rabszolgákkal ellentétben a mesterséges intelligens ágensek nem emberek vagy élőlények, de tanulási képességeik és önállóságuk hiánya² miatt bizonyos szempontból a rabszolgákhoz hasonlíthatók. Ha az emberiség létrehoz egy valódi és erős mesterséges intelligenciát, akkor az emberiségnek hasonló jogokat és felelősséget kellene adnia neki? Milyen jogi előfeltételei vannak annak, hogy ez a forgatókönyv megvalósulhasson? Ez az esszé az antik római jog analógiáinak felhasználásával ad ötleteket ezekre a kérdésekre. Emellett összehasonlítja a különböző jelenlegi jogi állapotokat, hogy megalapozza a jogi problémák lehetséges megoldásait.

A római rabszolgatörvény rövid történelmi áttekintése

A rabszolgák által elkövetett vétségek csak a birtokosok polgári jogi felelősségét vonhatták maguk után. A rabszolgák jogképes személyek voltak, de nem rendelkeztek jogképességgel, ami megakadályozta, hogy jogi kötelezettségeket vállaljanak.³ Következésképpen a rabszolgák által okozott vagyoni károk csak a rabszolga tulajdonosát sújthatták. A tulajdonos felelőssége két különböző formában jelenhetett meg: a tulajdonos felelőssé tehető azért, hogy a rabszolgát arra utasította, hogy kövessen el vagy hagyja elkövetni egy bűncselekményt. Ebben az esetben a tulajdonos felelt a rabszolga tettéért, és a rabszolgát olyan eszköznnek tekintették, amelyet célzottan használtak a kár elérésére. A cselekmény lehetett a tulajdonos gondatlanságának eredménye is.⁴ Így a tulajdonost akkor tették felelőssé, ha tudott a rabszolga szándékáról, és nem tett ellenintézkedéseket, hogy megakadályozza a rabszolgát a bűncselekmény elkövetésében. A tulajdonos ekkor olyan módon volt felelős, mintha ő maga követte volna el a deliktumot. Azokban az esetekben, amikor a rabszolga tönkretette vagy csökkentette egy ingatlan értékét, a tulajdonos köteles volt megtéríteni a megfelelő kárt.

Eddig úgy tűnik, hogy ez a felelősségi rendszer a modern polgári jog szerint részben elegendő. De pontosabb meghatározásra szorul. Ha egy gép tulajdonosa nem tanítja meg egy absztrakt módon programozott, de nem "előre tanított" intelligens lényt a do's and don'ts-ra, vagy nem akadályozza meg, hogy a gép valami jogelleneset tegyen, akkor a tulajdonos felelősségre vonható. Ezzel szemben, ha egy önvezető autó példáját vesszük, amelyet a tulajdonos arra hív, hogy vegye fel a gyereket az iskolából és útközben tönkretesz egy másik autót. Vagy egy olyan autót, amelyik észleli az esetlegesen végzetes hibát, és saját magát hajtja a következő műhelybe, hogy megjavítsák, de ugyanezt teszi, a tulajdonos nem szabályozta az autót, hogy kárt vagy sérülést okozzon. A tulajdonos nem "nézte", hogy az autó deliktumot követ el, és megakadályozhatta volna, hogy az autó ezt tegye.

Továbbá a tulajdonos nem köteles

---

² Ideiglenes

³ Harke, p2019,. 97.

⁴ Harke, p2019,. 97.

programot, vagy megtanítani az autót a közlekedési szabályokra, mivel az autonóm autóknak alapkövetelmény, hogy "ismerjék" a szabályokat. Vajon követhetjük még az ókori római rabszolgatörvények szabályait? Igazságos lenne a tulajdonost felelősségre vonni az autója tetteiért? Főleg olyan esetekben, amikor a technológia nagyon messzire jut és olyan "személyiséggel" rendelkező szuper intelligens autókat készít, mint K.I.T.T. a Knight Riderből? Persze sok fantázia kell ahhoz, hogy az ilyen forgatókönyvek elképzelhetőek legyenek. De amíg van egy kis esély arra, hogy ez megtörténik, addig⁵ valamilyen módon felül kell vizsgálni. Erősen kétséges, hogy a modern, különösen a jövő joga ilyen egyszerűen és bizonyos mértékig "primitív" módon fogja kezelni ezeket a rendkívül bonyolult kérdéseket.

Alkotmányjog és személyiség mint előfeltételek

A személyiség az első, és talán a legalapvetőbb előfeltétel. A legtöbb, ha nem minden alkotmány jogi vagy természetes személyekre vonatkozik. Nem meglepő, hogy a legtöbb (ha nem az összes) jogszabály, különösen az európai jogszabályok a személyiséget tekintik a bűnösség alapvető előfeltételének. A kérdés tehát a következő: adhatunk-e és kell-e mesterséges intelligens entitásokat személyiséggel felruházni, ami azt jelenti, hogy legalább részben az emberekhez és a vállalatokhoz hasonló jogokkal és kötelezettségekkel ruházzuk fel őket? Természetesen hatalmas akadályok vannak, amelyeket le kell küzdenünk, mielőtt jogi személyiséget adnánk nekik, de elméletileg megadhatjuk a robotoknak a személyiséget, ahogyan a rómaiak tették a rabszolgáikkal. Az indokok már most is léteznek. A társadalom elfogadja a vállalatokat, mint jogi személyeket, amelyek elismert jogalanyok. Számos nemzet, például a Cseh Köztársaság nem csak jogi személyként ismeri el a vállalatokat, a cseh jogszabályok odáig mentek, hogy még a vállalatokat is büntetőjogi felelősségre lehet vonni bűncselekményekért.

Ha a jog elfogadja a vállalatokat jogi személyként, miért ne fogadhatná el a mesterséges intelligens rendszereket is jogi személyként, és miért ne adhatna nekik ugyanilyen státuszt? A ⁶mesterséges intelligencia rendszerek bizonyos mértékig rendelkeznek olyan képességekkel, és olyan alanyokra jellemző tulajdonságokkal, amelyek már rendelkeznek jogi személyiséggel. Ezek a rendszerek intelligensek, képesek autonóm döntéseket hozni, képesek tanulni saját és más rendszerek tapasztalataiból, emlékeznek, terveznek, komplexitást mutatnak, sőt némelyikük még neuronális központi feldolgozó egységgel (CPU) is rendelkezik.⁷ Ezek a képességek adják meg számukra az egyik talán legfontosabb készség birtoklását: Más jogalanyokkal való interakcióra, ami egy további ok arra, hogy ekként ismerjük el őket.⁸

A felelősségre vonás problematikájával kapcsolatos mélyebb elméleti kutatásokra csak a modern

korban került sor. Század 17th körül, különösen John Locke és Samuel von Pufendorf

---

⁵ A legújabb fejlemények szerint erre valóban nagy az esély.

⁶ A technika jelenlegi állása.

⁷ Cerka, Grigiene, Sirbikyte, p2017,. 896.

⁸ Cerka, Grigiene, Sirbikyte, p2017,. 896.

kidolgozta a közvetett ok elméletét. Azokat, akikhez hozzárendelhetünk valamit, elméleteikben "személyeknek" nevezték, ahol a természetes és jogi személyeket "erkölcsi személyként" definiálták.⁹ E közvetett ok tanának döntő tényezői többek között a következők voltak: mentális önviszony, szabadság, autonómia, emlékezőképesség vagy akaratellenőrzés, tanulási képesség, identitás stb.¹⁰ Tény, hogy a modern programozás lehetővé teszi a robotok számára, hogy elemezzék és tanuljanak a tapasztalatokból. Befolyásolhatók a felhasználóik által, sőt képesek "szabad" döntéseket is hozni az aktuális helyzetük alapján. Ezért a robotok egyre kevésbé kiszámíthatóvá válnak.¹¹

A történelmet áttekintve láthatjuk, hogy a szabad és a nem szabad, a felelős és a nem felelős közötti határ gyakran nem egyértelmű, és a társadalmi konvencióktól függ.¹² De vajon mekkora az esélye annak, hogy a robotokat személyiséggel ruházzuk fel, és jogokat és felelősséget adjunk nekik? Meg kell említeni, hogy a robotok új személyiségének bevezetése nem azon alapul, hogy mesterséges emberek lennének.¹³ Ez a jogi koncepció valószínűleg ontológiai megfontolásokon alapulna, az emberekkel való fent említett hasonlóságokkal érvelve.¹⁴ Ezeknek a kritériumoknak a meglétét az embereknél még mindig lehetetlen bizonyítani, hogyan bizonyíthatnánk tehát, hogy a gépek nem rendelkeznek ezekkel a képességekkel?

A felelős robotok vagy felelős mesterséges intelligencia létrehozásának egyik lehetséges megoldása egy új jogi státusz bevezetése: "elektronikus személyiség".¹⁵ A jogi személyiség például a vállalatok esetében ahhoz vezetett, hogy a jogi személyeket a jog sok tekintetben ugyanúgy kezeli, mint az embereket, miközben más szempontból nem kapnak ugyanolyan jogi státuszt, mint az emberek.¹⁶ Az "elektronikus személyiség" létrehozása valószínűleg ugyanezt az eredményt fogja eredményezni.

A német büntetőjog, hogy csak egy példát említsek, antropocentrikus. Nincs mód arra, hogy egy mesterséges intelligens lényt bűncselekményért, bűncselekményért vagy vétségért felelősségre lehessen vonni, még akkor sem, ha az alkotmány bármiféle személyiséget biztosítana számukra. A cseh jog ezzel szemben a büntetőjog lehetséges alanyainak sokkal szélesebb körét biztosítja. A jogi személyek is a büntetőjog alanyai, ami lehetővé teszi a vállalatok "megbüntetését". Ha a cseh jogszabályok lehetővé teszik a jogi személyek büntetését, akkor az "elektronikus szervezetek" büntetőjogi alanyiségének akadálya sokkal alacsonyabb kellene, hogy legyen, már csak azért is, mert ezek a szervezetek saját maguk hozzák meg döntéseiket, és nem feltétlenül egy mögöttük álló természetes személyen keresztül.¹⁷ A társasági büntetőjogi felelősség Németországban valójában ellenzi, így egy társaság megbüntetése elképzelhetetlen forgatókönyv, miután a német

---

⁹ Gless, Seelmann, p2016., 12.

¹⁰ Gless, Seelmann, p2016., 12.

¹¹ Leroux, Labruto, p2012., 58.

¹² Gless, Seelmann, p2016. 14.

¹³ Beck, p2016,. 142.

¹⁴ Beck, p2016,. 142.

¹⁵ Leroux, Labruto, p2012,. ff.59

¹⁶ Beck, p2016,. 141.

¹⁷ Lásd még Beck, p2016,. 142.

büntetőjog. A vállalati büntetőjogi felelősségről szóló vita alapvetően két pártra oszlik. Az egyik vélemény mellett érvel, hogy egy ilyen jogi fogalom a jogrendszer belső logikáján alapul. A másik fél azzal érvel, hogy a vállalatoknak nincs elegendő hasonlóságuk az emberekkel ahhoz, hogy büntetőjog hatálya alá kerüljenek.¹⁸ Nagyon nagy az esélye annak, hogy ez a vita az elektronikus személyek esetében is felmerül, amint azok a magánjog alanyai lesznek. A büntetőjog indokoltságáról szóló viták mellett a tudományos vitákat az emberi lényekhez való hasonlóság indokoltságának kérdése fogja alakítani.¹⁹ A nagyobb jelentőséggel bíró kérdés azonban az, hogy a büntetőjogban hogyan lehet ezt a jogi fogalmat kiterjeszteni.

A német jog bizonyos mértékig hasonlít a római jogra (nyilvánvaló történelmi okokból). Egy robot cselekedete mögött kell lennie valakinek, illetve természetes személynek, "gazdának" vagy másnak, aki bármilyen módon felelősségre vonható. Ez a személy lehet a robot tulajdonosa, felhasználója, gyártója vagy programozója. Még ha a német jogszabályok a robotoknak jogi státuszt is biztosítanak pl. elektronikus személyként vagy szervezetként, ez nem változtat a felelősségi helyzeten. Ez a felelősségi rendszer alkalmazható, de nem hasznos olyan esetekben, amikor a robotokat absztrakt módon programozzák, és az emberekhez hasonlóan tanulnak a környezetükből és a tapasztalataikból. Nem büntethetünk meg valakit, aki valamilyen módon rokonságban áll ezzel a robottal, csak azért, hogy legyen egy bűnbakunk, akin gyakorolhatjuk a jogunkat, és esetleg teljesíthetjük a közérdeket. Nem követhetünk ősi tanokat ilyen esetekben. Ez messze túlmutat az erkölcsünkön, és persze a jogi értékeken.

A cseh jog jóval rugalmasabb, mivel a cseh büntetőjog lehetővé teszi a jogi személyekkel szembeni büntetéseket bűncselekményekért. Mint már említettük, sokkal könnyebben átléphető az a határ, amelyet a cseh jognak át kell lépnie más jogi személyek büntetése érdekében.

Következtetés

A fő kérdés megválaszolása itt meglehetősen egyszerű: a római rabszolgajog bizonyos mértékig mindenképpen kompetens választ ad a felelősségi problémákra. Természetesen jelentős kiigazításokra szorul, de a modern polgári és büntetőjog elegendő jogi alapot biztosít a mesterséges intelligenciával kapcsolatos kérdések kezelésére. De ez csak a mostani, korszerű mesterséges intelligenciára vonatkozik, és az csak gyenge mesterséges intelligenciának tekinthető. Ez a téma természetesen inkább a "jövő jogtörténetével" foglalkozik. Még nincs erős mesterséges intelligencia, és valószínűleg évtizedekbe telik, amíg az emberiségnek az erős mesterséges intelligenciával kapcsolatos jogi kérdésekkel kell majd foglalkoznia. Napjainkban a mesterséges intelligenciák túlságosan kötődnek a birtokosukhoz, tulajdonosukhoz, felhasználójukhoz, programozójukhoz vagy

gyártójukhoz ahhoz, hogy őket

---

¹⁸ Beck, p2016,. 142.

¹⁹ Beck, p2016,. 142.

büntetőjogi felelősséget vállalnak tetteikért. A jogi személyiséggel való felruházásuk még inkább túlságosan képlékeny, mivel a fent említett ontológiai feltételek egyike sem teljesül még igazán.

Mi köze van a német és a cseh jognak ezekhez a problémákhoz?

A német és a cseh jog segítségével bemutatjuk és különösen összehasonlítjuk a mesterséges intelligenciával kapcsolatos jövőbeli jogi problémáink jogi akadályait és megoldásait. Amint fentebb említettük, sokkal rugalmasabb jogszabályokra van szükségünk e problémák megoldásához. Ez azonban jelentős alkotmányjogi változásokat feltételez. Nemcsak Németországban, hanem a Cseh Köztársaságban is. A jogtörténetben visszatekintve valószínűleg tanulhatunk a régi jogszabályokból. A római jog eddig megoldást jelentett a gyenge AI kezelésére. De a római jog nem az egyetlen olyan jogszabály, amely a nem emberi lények vagy rabszolgák által elkövetett bűncselekményeket kezeli. Az USA egészen a századig²⁰ büntetőjogot alkalmazott az állatokra, néhány esetben halálbüntetést is kiszabtak.²⁰ Természetesen nem kell olyan messzire mennünk, mint a példákban. A cseh törvények példája jól bizonyítja, hogy a rugalmasság a kulcs. Mivel a társadalom gyorsabban változik, mint valaha a történelem során, a jognak is képesnek kell lennie erre. A német jog e tekintetben messze le van maradva. Mint említettük, a német jog antropocentrikus. Nem képes arra, hogy a mesterséges intelligenciát jogi személynek tekintse és büntetőjog hatálya alá vonja. Túlságosan közel áll a római joghoz. De a német jog is elismeri a jogi személyeket személyként, és biztosítja számukra a jogokat és kötelezettségeket. Talán nem is lenne olyan bonyolult a mesterséges intelligenciának jogi személyiséget adni. Ez legalább az első lépés lenne a "helyes irányba".

²⁰ Hanne Tügel: Hanne Hügel: Tiere vor Gericht. In: GEO Magazin 200710,; S. 218-224. További példákat lásd pl. [https://de.wikipedia.org/wiki/Mary_\(Elefant\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Mary_(Elefant)) .

Bibliográfia

Beck, Susanne, 2016. *Intelligens ágensek és büntetőjog - gondatlanság, a felelősség diffúziója és az elektronikus személyiség*. In: *Robotika és autonóm rendszerek*. P. 138 - 143. ISSN 0921-8890

Cerka, Paulius/ Grigiene, Jurgita/ Sirbikyte, Gintare, 2017. *Lehetséges-e jogi személyiséget adni a mesterséges intelligencia szoftverrendszereknek?* In: *Computer Law & Security Review*. Iss. 33. P. 685-699. ISSN 0267-3649

Gless, Sabine/ Seelmann, Kurt, *Intelligente*2016. *Agenten und das Recht - Verantwortungszuschreibung in Antike und Moderne*. In: Sabine Gless/ Kurt Seelmann [ed.]. *Intelligente Agenten und das Recht*. Iss. 1. Baden-Baden. P. 11-22. ISBN 978-3-8487-3705-5.

Harke, Jan Dirk, *Sklavenhaftung*2019. *in Rom*. In: Sabine Gless/ Kurt Seelmann [szerk.]. *Intelligente Agenten und das Recht*. Iss. 1. Baden-Baden. P. 97-118. ISBN 978-3-8487-3705-5

Leroux, Christophe/ Labruto, Roberto, *Javaslat*2012. *egy zöld könyvre a robotika jogi kérdéseiről - Hozzájárulás a robotika ELS-kérdéseiről szóló D3.2.1 dokumentumhoz*. In: euRobotics

Az európai robotikai koordinációs fellépés [online] [31.12.2012, utolsó elérés: 2020.01.24.]

Elérhető a

kö

vetkező címen:

file:///C:/Users/Nanos/Desktop/Charles%20UNIVERSITY/Materials%20AI/euRobotics-legal-issues-in-robotics-DRAFT_6j6ryjyp.pdf

Tügel, Hanne, *Tiere* 2007. *vor Gericht*. In: *GEO Magazin*. Iss. 10, P. 218-224